

Andrzej Nowakowski

Profesor doktor habilitowany Andrzej Nadolski : archeolog i bronioznawca

---

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 1, 101-103

1994

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Profesor doktor habilitowany Andrzej Nadolski Archeolog i bronioznawca

24 grudnia 1993 r., na kilka godzin przed Wigilijną wieczerzą, zmarł nagle w Swym łódzkim domu Profesor Andrzej Nadolski. Jego śmierć była ogromnym zaskoczeniem dla tych, którzy Go znali. Jeszcze długo ten bolesny fakt nie chciał dotrzeć do naszej świadomości. Trudno bowiem pogodzić się z myślą, iż odszedł On tak nagle, w pełni sił twórczych i społecznej aktywności.

Profesor Andrzej Nadolski urodził się 26 listopada 1921 r. w Krakowie. Jego rodzice związani byli z wojskiem i medycyną. Ojciec, lekarz służył w II Brygadzie Legionów, a potem, w czasie wojny polsko-bolszewickiej w 1920 r., wspólnie z Matką Profesora — sanitariuszką, przeszedł cały szlak bojowy.

Profesor Andrzej Nadolski do szkoły średniej uczęszczał w Warszawie, gdzie osiedli Jego rodzice. Maturę otrzymał w 1939 r. Wojna nie pozwoliła Mu rozpocząć studiów i wkrótce po jej wybuchu przeniósł się na wieś pod Grójcem. Tutaj nawiązał kontakt z polską armią podziemną i wstąpił do AK. Służył w obwodzie „Głuszczyca” i uczestniczył w szeregu akcji zbrojnych.

W 1945 r. Profesor Andrzej Nadolski powrócił do rodzinnego Krakowa, gdzie rozpoczął studia archeologiczne i historyczne na Uniwersytecie Jagiellońskim. Wkrótce jednak sytuacja rodzinna zmusiła Go do przeniesienia się do Łodzi, z którą związał się już na stałe. Tutaj kontynuował zajęcia akademickie zapisując się na studia archeologiczne w Uniwersytecie Łódzkim i jeszcze jako student został asystentem prof. K. Jażdżewskiego. W 1948 r. otrzymał magisterium.

Kolejne stopnie naukowe Profesor Andrzej Nadolski uzyskiwał szybko — w 1951 r. na podstawie pracy „Uzbrojenie polskie w X, XI i XII w.” został doktorem, w 1954 r. nadano Mu tytuł docenta, w 1962 r. — profesora nadzwyczajnego, a w 1968 r. — zwyczajnego. Mimo ogromnego autorytetu, dorobku naukowego i tytułu profesora, postanowił starać się o habilitację, której z powodu reorganizacji stopni naukowych w PRL w latach pięćdziesiątych nie dane Mu było uzyskać. W 1990 r. na podstawie książki *Grunwald. Problemy wybrane* nadano Profesorowi Andrzejowi Nadolskiemu tytuł doktora habilitowanego.

Całe zawodowe życie Profesor Andrzej Nadolski związał z dwiema instytucjami — Uniwersytetem Łódzkim oraz obecnym Instytutem Archeologii i Etnologii PAN. Asystentem na UŁ został w 1946 r., później był adiunktem, docentem, profesorem, a także przejściowo kierownikiem Katedry Archeologii. Od 1965 r. do 1968 r. pełnił funkcję prorektora, a w latach 1968—1969 rektora Uniwersytetu. Pomimo rezygnacji z etatu, aż do śmierci wykładał na studium archeologii. Od 1949 r. Profesor Andrzej Nadolski pracował także w Kierownictwie Badań nad Początkami Państwa Polskiego, przekształconym w 1954 r. w Instytut Historii Kultury Materialnej PAN. Zakładem Archeologii Polski Środkowej kierował aż do przejścia na emeryturę w końcu 1991 r.

Profesor Andrzej Nadolski wykładał również w Państwowej Wyższej Szkole Sztuk Plastycznych, Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, a także w École des Hautes Études en Sciences Sociales w Paryżu.

Profesor Andrzej Nadolski był członkiem licznych rad i towarzystw naukowych, w tym francuskiej Académie des Sciences i londyńskiego „The Arms and Armour Society”. Redagował serie: „Acta Archaeologica Lodziensia” i „Fasciculi Archaeologiae Historicae”, zasiadał także w wielu komitetach redakcyjnych innych periodyków. Czynnie uczestniczył w licznych kongresach naukowych w Polsce i za granicą.

Oceniając działalność Profesora Andrzeja Nadolskiego jako uczonego zauważyć trzeba, iż dominowały w niej dwa wątki: badania archeologiczne oraz historyczno-wojskowe, zwłaszcza bronioznawcze. W obu osiągnął najwyższy poziom naukowy.

Do najwybitniejszych osiągnięć Profesora Andrzeja Nadolskiego, jako archeologa mediewisty, należą rezultaty badań wykopaliskowych grodziska i kolegiaty w Tumie pod Łęczycą, średniowiecznej Łęczycy oraz otaczającego ten kompleks osadnictwa wiejskiego. Poszukiwania te, podjęte w okresie gdy archeolodzy polscy, zwłaszcza mediewiści, tworzyli dopiero swój warsztat badawczy, służyły nie tylko wyjaśnieniu tajemnic przeszłości, ale także praktycznemu zastosowaniu metod wykopaliskowych oraz zasad opracowania i publikowania źródeł archeologicznych. Lista pozostałych stanowisk badanych pod Jego kierownictwem jest długa. Najważniejsze to: grodziska w Czermnie nad Huczwą, Spicimierzu nad Wartą, w Człopach koło Uniejowa czy cmentarzysko w Lutomiersku pod Łodzią. Prowadził także polsko-francuskie badania nad średniowieczną wsią francuską, ucząc tamtejszych archeologów metody prac wykopaliskowych oraz sposobów analizy źródeł archeologicznych.

Profesor Andrzej Nadolski był twórcą polskiej szkoły specjalizującej się w historii uzbrojenia średniowiecznego. Cechą Jego metody badawczej, odmienną od dominującej wcześniej w Polsce postawy kolekcjonerskiej, było przekonanie, że średniowieczne militaria to źródło historyczne, ważny element kultury owych lat. Badania uzbrojenia były dla Niego elementem historii wojskowej nie mniej ważnym od innych. Pisał: „W militarnych sprawach średniowiecza odbija się jak w zwierciadle całe oblicze epoki”.

Autorytet Profesora Andrzeja Nadolskiego w środowisku bronioznawców europejskich był wysoki. Znaczną część liczącą ponad 200 pozycji dorobku autorskiego poświęcił dawnemu orężowi. Tworzył nie tylko prace naukowe, ale także popularyzował wiedzę o historii wojskowej. Współuczestniczył choćby w realizacji serialu telewizyjnego „Biała broń”, pisywał też do prasy, brał udział w audycjach radiowych i telewizyjnych.

Profesor Andrzej Nadolski był inicjatorem i współtwórcą międzynarodowych seminariów poświęconych średniowiecznemu uzbrojeniu europejskiemu. Seminaria te na stałe weszły do dorobku polskiego bronioznawstwa i będą, niestety już bez Niego, organizowane nadal przez uczniów i współpracowników.

Największym wszelako osiągnięciem Profesora Andrzeja Nadolskiego — bronioznawcy, którego wagi być może On sam nie do końca doceniał, była szkoła naukowa — grupa uczniów skupionych wokół Niego. Nie była sformalizowana, bo obok badaczy

z łódzkiej Pracowni Historii Dawnego Uzbrojenia zaliczyć doń należy archeologów i historyków z innych, także pozalódzkich instytucji naukowych. To właśnie w tym kręgu powstały 3 habilitacje i 5 doktoratów bronioznawczych. Przełomowym w dziejach studiów nad dawnym uzbrojeniem było to, iż badacze owi, zgodnie z zasadami wpajanyimi przez Profesora Andrzeja Nadolskiego, maksymalnie szeroko wykorzystywali źródła — archeologiczne, pisane oraz ikonograficzne. Zasada interdyscyplinarnych studiów postawiła polską szkołę bronioznawczą w czołówce europejskiej i sprawiła, że jej badania wniosły wiele informacji do znajomości całej epoki.

Profesor Andrzej Nadolski był mocno związany z Warmią i Mazurami, zwłaszcza od chwili podjęcia badań wojen polsko-krzyżackich, szczególnie bitwy grunwaldzkiej z 15 lipca 1410 r. Wolno sądzić, że więź ta nie ograniczała się do nauki, miała także osobisty wymiar, gdyż polubił On tę ziemię, doceniał piękno krajobrazu, żył się z wieloma żyjącymi i pracującymi tu ludźmi.

Pierwszy kontakt z Polami Grunwaldu miał Profesor Andrzej Nadolski przed ponad 35 laty, kiedy był konsultantem filmu A. Forda „Krzyżacy”. Rekonstruował w nim uzbrojenie walczących wojsk.

Zakrojone na szeroką skalę badania bitwy grunwaldzkiej podjął Profesor Andrzej Nadolski w 1979 r. i kontynuował wraz z zespołem współpracowników do 1990 r. Były to nie tylko prace wykopaliskowe, ale też kwerenda źródeł pisanych oraz szerokie studium terenu bitwy. Plonem ich była wspomniana rozprawa *Grunwald. Problemy wybrane*, poprzedzona licznymi artykułami drukowanymi w Polsce i za granicą. Profesor Andrzej Nadolski twierdził, że pisanie tej książki zajęło Mu blisko rok, gromadzenie informacji — dziesięć lat, zaś interesował się Grunwaldem już od wczesnej młodości. Rozprawa ta, podsumowująca Jego poglądy na bitwę, została nadzwyczaj wysoko oceniona w nauce. Dzięki Niemu wiele spornych zagadnień związanych z Wielką Wojną w latach 1409—1411 zyskało wyjaśnienie, niektóre problemy doczekały się nowej interpretacji.

Profesor Andrzej Nadolski popularyzował problematykę grunwaldzką, co znalazło wyraz nie tylko w książce *Grunwald 1410* wydanej w 1993 r., ale także we współautorstwie cenionego *Albumu grunwaldzkiego* oraz wystąpieniach radiowych i telewizyjnych a także we francuskim serialu filmowym „Wielkie bitwy historii”.

Ogromną zasługą Profesora Andrzeja Nadolskiego było tłumaczenie, wraz z J. Danką, *Kroniki konfliktu* — źródła do dziejów stosunków polsko-krzyżackich znanego dotychczas tylko z łacińskiego oryginału. Przekład wielokrotnie wznawiało Muzeum Warmii i Mazur.

Profesor Andrzej Nadolski był członkiem Rady Naukowej Ośrodka Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego w Olsztynie, zastępcą redaktora „Studiów Grunwaldzkich” a także członkiem Ogólnopolskiego Komitetu Grunwaldzkiego.

W 1991 r. Profesor Andrzej Nadolski podjął swe ostatnie prace terenowe. Uczestniczył w odkrywaniu w Charkowie mogił zamordowanych przez NKWD polskich oficerów z obozu w Starobielsku. Był tam biegłym — archeologiem rzeczoznawcą. Dramatyzmu jego udziałowi w owych pracach dodawał fakt, że wśród pochowanych tam ofiar był Jego ojciec, który w 1939 r. trafił do sowieckiej niewoli.

Profesor Andrzej Nadolski obdarzony był talentami towarzyskimi i dużym poczuciem humoru. Kochał przyrodę, uwielbiał górskie — tatrzańskie wędrowki. Będzie Go nam bardzo brakowało.

Andrzej Nowakowski